

TOMA BAJALICA, daje podatke o radu KPJ u vremenu 1934-1937 na teritoriji OK KPJ Banija i opšta zapažanja od 1917 godine.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-008-083

REVOLUCIJA U CARSKOJ RUSIJI I MAĐARSKOJ:

Ove dve revolucije uticale su na i onako naelektrisano ratno stanje u Jugoslaviji a posebno na krajeve Knežpolja i Banije.

Počev od zelenih kadrova, što je iz ovih krajeva učestvovalo mnogo ljudi, te od uticaja svrgavanja carskog režima u Rusiji i monarhističkog u Mađarskoj /Bela Kun/, gdje je iz redova regrutovanih vojnika bilo mnogo Srba, Hrvata zemljoradnika i zanatlija iz gradova.

Uzeti u obzir stanje 1917 a pogotovu slom "Centralnih sila" 1918. u tim krajevima bilo je zrelo stanje za preuzimanje vlasti od strane radničke klase, no što nije bilo organizovane Komunističke partije, to je tadanja socijalistička partija sa Šmitranom ~~na žek~~ ili sličnim izbacila parile, a organizovan rad nije postojao. - Učestvovao sam na takvim zborovima u Bos. Dubici i u Hrvatskoj Kostajnici, nikakav plodonosan rad nije dat.

Mase u gradovima-zanatlije pretvorene su uglavnom u kafanske proletere a na selu ostale su bez igdje ikog - prepuštene same sebi. Koliko sam ja lično činio u tim krajevima sastanke sa ljudima na selu i to među onima koji su učestvovali kao borci Crvene armije, to je bilo sav rad, po mom shvatanju ova sela sa severnog dijela Kozare imale su taj jedini kontakt sa nekim ko je odobravao stav Lenjina - revolucije. Obzirom da je iz tih krajeva veliki broj učesnika u revoluciji bilo je zadovoljstvo podržavati stav Lenjina, jer su ovi ljudi imali vjeru u taj pokret.

Stvaranjem KPJ, dolaze događaji koji su opšte poznati: obznana, formiranje fašističke zemlje / prva fašistička organizacija u Jugoslaviji "ORJUNA" - Svetozara Pribičevića, zatim "SRNOA", "HANOA" itd. Hodžera, Ljotić, četničke, na suprot ovom frankovačka itd./ . Vjerujem da lično imao uticaja za te krajeve, da ove organizacije sem vodnjikave ORJUNE u tom kraju nisu prosperirale, a kasnije frankovačke, koje su pomagane od katoličke crkve i frankovačkih organizacija a kasnije Gestapoa. Izbori za KPJ u Kostajnici iako po broju nisu dali željeni rezultat, jer kao što sam rekao, ovo je regrutovano od većine kafanskih proletera.

ORGANIZOVANJE KPJ ZA BANIJU / Dubica, Kostajnica, Novi, Dvor na Uni/ OK Zmazek J. Josip iz Kostajnice, organizovao je sa pokrajinskim za Hrvatsku OK za Baniju, koji su sačinjavali Zmazek, Maraković Nikola, "Nina", kasnije ulazim ja te potom Rončević Rudolf inžinjer. Osnivanje 1934 godine OK za Baniju sa ova četiri člana obuhvatio je navedeni teritoriju, gdje je delovao prema tadašnjim prilikama i direktivama OK odnosno PK KPJ za Hrvatsku, Zmazek kao sekretar, Maraković tehnički, Rončević finansijski i ja zadužen za selo.

Rad na selu odvijao se prema tadašnjim ocjenama na svako zadovoljstvo propaganda, letci, cirkulari, štampa partiska Proleter, SIC i ostali partiski materijali brošure, beleteristika, ilustracije dopiralo je na celu teritoriju sela/ gradovi su izbjegavani). Materijal je željno čekan, redovna partijska savjetovanja održavana su u periodu od po 3 do 4 mjeseca, ciklus predavanja sa studentima iz Zagreba vršeni su po gradovima - naročito za muslimanski živalj, predavanja u Kostajnici hotel "Central". Organizovanje NF, pomaganje štampe od strane naših članova i simpatizera / pisanje u Narodnoj Pravici - Banjaluka/. Veliki opozicioni zbor u Kostajnici održan za preko 30 hiljada ljudi 19 1935 g. sa našim parolama, gdje su angažovani samo naši i iz opozicij

napredniji ljudi, sa OK KPJ za Hrvatsku imali smo redovno kontakt, gdje je redovno dolazio delegat na savjetovanje. Veliki miting u Banjaluci Gajgerov gaj 1935 g. nas tri delegata posjetilo je, gdje je bilo oko dve hiljade komunista.

U organizaciji imali smo veći broj ljudi koji zaslužuju priznanje i pažnju. Veselinović Nikola seljak iz Hrvatske Slabinje H. Kostajnica, bio je po mojoj ocjeni jedan od retkih komunista. U borbi na strani Crvene Armije spasao je sigurne smrti druga Klementa Vorošilova, pa Matiju Stanica iz Drivuše, koji je još u Americi radio kao simpatizer KP i mnogo drugih.

U našim partijskim izvještajima OK za Baniju bio je među najboljim ocjenjen.

Partijski rad bio je na visini, a sami članovi su nesebično radili na širenju ideje Marksa-Engelsa i Lenjina, preko naše i strane literature. Naš komitet obavještavao je mase o svakom potezu neprijatelja bilo unutar ili spolja zemlje, kroz ovako organizovan rad, redovno smo obavještavali naše članove i simpatizere o tim događajima - štampali smo ta obavještenja u Zagrebu - tehnička služba pri PK KPJ.

Podvizi koji su činjeni od strane članova OK i članova i simpatizera naše partije zadivljuju ceo svet. Imamo primjer jedan, koji je već ilustrovao u Parizu od strane KOMINTERNE 1937 godine o herojskom držanju u zatvoru, naše grupe, o nadčovječanskim naporima mučenja drugova u zatvorima, koji nisu poslušili klasnom neprijatelju ni jedan atom. Mučenje Zmazeka, Markovića i mene ušlo je u istoriju pokreta. Izdržljivost drugova koji su bili hapšeni i mučeni u našoj grupi /19 ljudi/ primer su za istoriju naše Partije.

Radi kratkog vremena, nisam mogao podnijeti podatke koji stvarno trebaju za pripreme proslave četrdesetgodišnjice osnivanja naše partije, nego sam nabacao ovoliko, što ću svakako uvatiti vremena da ovo razradim, jer posle tih dana, prolazeći kroz razne kalvarije, nisam u stanju da se podsetim tih lepih dana, ni ljudi ni događaja, te vas drugovi molim da me razumjete, jer se trebam sactati još sa preživjelim drugovima /Zmazek Josip, potsekretar sekr. unutrašnjih poslova NRH/ Misirača Dušan i još nekim drugovima da bih osvežio i pokušao taj materijal oživjeti.

Drugarski vas voli i pozdravlja

Beograd, 13. maja 1958 g.

/ Toma Bajalica/ s.e.
Beograd
Balkanska 5a, tel
23-931

Da je ovaj prepis vjeran originalu koji se nalazi
u Muzeju Kozare u Prijedoru tvrdi i svjerdava

Arhiv Bos. krajine B. Luka
ABK 209-008-083